

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Första Kammaren. N:o 12.

Lördagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Herr statsrådet greve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunder-
rättelserna;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter
fiskaren Hans Martin Larssons i Klätta afidna hustru Anna Lars-
son, född Alfsdotter;

3:o) angående indragning till statsverket af den från den så
kallade bergsfrälsejorden i Kopparbergs län utgående tågtekars-
röntan; och

4:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt lands-
kanslisten i Stockholms län F. Kjerrman.

Justerades protokollet för den 23 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 13, i anledning af väckt motion angående sammansättning
af styrelse för sådant bolag, hvarom förmäles i § 9 mom. 2 af
bränvinsförsäljningsförordningen;

n:o 14, i anledning af dels kongl. propositionen n:o 4 om för-
ändrad lydelse af § 4 af bränvinsförsäljningsförordningen, dels ock
väckt motion, äsyftande ändring af samma lagrum; och

n:o 15, i anledning af väckt motion om ändring af § 8 mom. 2 bevilningsförordningen i fråga om hvad som skall till inkomst af rörelse eller yrke räknas; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 6 kap. 4 § strafflagen.

Upplästes ett till kammaren ingifvet protokoll af följande lydelse:

År 1901 den 2 mars sammanträdde de valmän, som af kammarne fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning, för att, sedan anmaldt blifvit, att af de personer, som den 18 nästlidne februari utsetts till revisorer och suppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i Karlstad räkenskaper och förvaltning, revisorerne f. d. riksdagsmannen N. Pehrsson och bruksegaren C. Ros samt suppleanterne landbrukaren L. P. Sjöberg, auditören Rhodin och disponenten E. Larsson vore hindrade att åtaga sig nämnda uppdrag, företaga val af två revisorer och tre suppleanter i deras ställe; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

revisorer efter herrar N. Pehrsson och C. Ros:

herr <i>v. Bahr</i> , C. G. O., kapten, Karlstad,	med 43 röster,
» <i>Larsson</i> , Pontus, hemmansegare, Rudsberg,	
Molkom	» 43 » ;

suppleanter efter herrar L. P. Sjöberg, R. Rhodin, E. Larsson och C. G. O. v. Bahr:

herr <i>Ågren</i> , P. M., handlande, Karlstad,	med 42 röster,
» <i>af Segerström</i> , W., stationsskrifvare, Karlstad	» 42 »
» <i>Olsson</i> , Oscar, godsegare, Höije, Karlstad ...	» 42 »
» <i>Olsson</i> , Emil, f. d. riksdagsman, Kyrkebol ...	» 42 » ,

sedan ordningen mellan suppleanterne blifvit genom lottning bestämd.

J. Johansson.

Hans Andersson.

H. Cavalli.

Wilh. Wallden.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att protokollsutdrag härom skulle afgå till bankoutskottet med anmodan

att om valen låta underrätta ej mindre de valde än äfven fullmäktige i riksbanken samt afdelningskontorets styrelse.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet n:o 3 följande under gårdagen väckta och då bordlagda motioner:

n:o 33, af friherre *Lagerbring*, om tillämpning å jernvägs- och spårvägsdrift af en blifvande lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete; och

n:o 34, af herr *Lundberg*, angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af nytt förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 27 nästlidne februari och den 1 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—16.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Herr Åkerman: Herr vice talman! Mina herrar! Ehuru jag visserligen icke gör mig någon förhoppning om att mot ett enhälligt statsutskott kunna utverka bifall till Kongl Maj:ts proposition i nu föreliggande fråga, anser jag dock såsom en pligt att, då frågan om yrkesinspektionens stärkande med nödvändighet snart måste återkomma, efter förmåga söka bidraga till en enligt mitt förmenande klokare uppfattning af denna fråga än den, som fått sitt uttryck i utskottets hemställan. Jag säger, att denna fråga med nödvändighet måste återkomma, ty det är väl gifvet, att man ej länge kan vara nöjd med, att öfvervakandet af att de båda lagarna, dels om skydd mot yrkesfara, dels angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industriellt yrke, behörigen efterlefas är så bristfälligt,

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

som ju nödvändigtvis måste vara händelsen, när förhållandena äro sådana, att yrkesinspektörerna, hvilka hafva att öfvervaka dessa lagars efterföljd, i medeltal icke kunna ens hvarv åttonde år hinna besöka de verkstäder, vid hvilka de skola tillse, att ifrågavarande lagar följas. Utskottet har ju också antydtt, att det sjelft ansåge, att den nuvarande yrkesinspektionen ej vore tillräcklig, men utskottet säger sig vilja hafva mera erfarenhet, innan det vill gå vidare.

Hvad jag här vill särskildt beröra, är framför allt frågan, huruvida utvidgningen af den nuvarande yrkesinspektionen skall ske såsom hittills, uteslutande medelst yrkesinspektörer eller medelst anställande af assistenter.

Om herrarna medgifva, hvad jag anser såsom en själfklar sak, nemligen att många flera tjenstemän behöfvas, för att dessa lagar skola kunna blifva effektiva, då bör man också, synes det mig, se till, att det ej blir alltför orimligt dyrt att erhålla den tillsyn, som är nödvändig, och det enda sättet är väl då att söka skaffa sig verksamma, arbetande tjenstemän utan att deras aflöning kräfver allt för stora belopp. Herrarna kunna af betänkandet se, hvilka summor man redan rör sig omkring. Utskottet har ju föreslagit 57,000 kronor, och efter Kongl. Maj:ts proposition skulle beloppet uppgå till 81,000 kronor; men om i stället för de af Kongl. Maj:t föreslagna assistenterna lika många yrkesinspektörer skulle tillsättas, sprunge det årliga utgiftsbeloppet upp till 97,000 kronor.

I fjol, då fråga var om tillsättande af assistenter, hvilka skulle i likhet med yrkesinspektörerna ega rätt att inspektera, uttalade utskottet den åsigten, att det ej borde ifrågasättas, att mindre erfarna personer än inspektörerna skulle få verkställa ett så grannliga arbete. I Kongl. Maj:ts proposition har nu hänsyn tagits till denna Riksdagens åsigt, i det att det föreslagits, att assistenterna icke skulle annat än undantagsvis inspektera, nemligen vid förfall för yrkesinspektören och möjligen eljest någon gång, men alltid endast på särskildt uppdrag af kommerskollegium. Dessa assistenter skulle i öfrigt, enligt den kongl. propositionen, egentligen få till sin uppgift att se till, att hvad som af yrkesinspektörerna föreskrifvits såsom nödvändigt för åstadkommande af skydd mot fara vid arbete blefve iakttaget, och denna verksamhet — att, när försigtighetsåtgärder blifvit af yrkesinspektören föreskrifna, se till, om de också blifvit vidtagna — den torde väl ej vara af mera grannliga natur, än att den borde kunna anförtras åt en assistent. Vidare skulle, enligt Kongl. Maj:ts förslag, assistenterna få åt sig uppdraget att, när de för nyss nämnda ändamål eller möjligen, såsom jag förut antydtt, i särskildt ärende besökte verkstäder, tillse, att lagen rörande minderårigas och kvinnors arbete blefve efterföljd, och det är ju icke något, som fordrar ett ovanligt omdöme, att helt enkelt se till, huruvida gifna föreskrifter följas eller ej. I kommerskollegium, som först uppgjort det förslag, hvilket af Kongl. Maj:t gillats och

framlagts för Riksdagen, hade vi tänkt oss, att det skulle blifva en lämplig inledning till assistenternas verksamhet, att deras arbete blefve så begränsadt, som nu angifvits, och vi hade hoppats, att, när de då tillika vid förfall för yrkesinspektörerna skulle få verkställa yrkesinspektion, de skulle på detta sätt inläras till och vänjas vid det mera grannliga arbete, som yrkesinspektörerna hade att förrätta. Härigenom skulle man vinna den stora fördelen att få en någorlunda skolad reserv för inspektörerna. Det är nu mycket bedröfligt, att, när en yrkesinspektör insjuknar, man måste taga till förrättande af hans arbete en i yrkesinspektion alldeles okunnig person, och det är för en hvar lätt att inse, hvilken skilnad det skulle vara, om man hade att tillgå en grupp af yrkeskunniga assistenter, hvilka i mån af behof kunde inkallas för att tjänstgöra i stället för yrkesinspektörer, som af sjukdom eller annan anledning vore hindrade att sin tjänst förrätta. Vidare skulle man på detta sätt kunna vinna erfarenhet om, huruvida anledning funnes att med tiden slå in på utvidgning af assistentverksamheten, hvilket, som jag sagt, synes mig vara den enda möjligheten för att på någorlunda drägliga villkor få en tillräckligt stor personal för att kunna öfvervaka lagarnes efterlefnad. Vi hafva ett exempel i vårt grannland Danmark, der yrkesinspektionen egentligen försiggår medelst assistenter, ty der finnas ej mer än 2 inspektörer, men 15 assistenter, och man har dock mig veterligen icke haft anledning att klaga öfver, att assistenterna sålunda utföra den hufvudsakligaste delen af inspektionsarbetet.

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*
(Forts.)

Det förvånar mig visserligen icke, att man ej vill utan egen erfarenhet slå in på den vägen, men jag tror, att det varit mycket lyckligt, om utskottet gått in på den inskränkta assistentverksamhet, som nu föreslagits, d. v. s. en assistent till hvarje yrkesinspektör. Hade detta medgifvits, skulle man efter några år kunnat få behörig ledning för afgörande af frågan, huruvida man skulle kunna utvidga assistenternas verksamhet eller fortsätta med yrkesinspektörer jemte en assistent till hvar och en af dem eller ock återgå till uteslutande inspektörer.

För att i någon mån visa, att man ej behöfde riskera, att de, som komme att söka dessa assistentbefattningar, skulle vara för unga, vill jag redogöra för deras ålder, som förra hösten sökte den assistentbefattning, hvartill förra årets Riksdag beviljade medel, och hvilken tillträdde vid innevarande års början. De sökandes antal var 19, men då en af dem icke uppgifvit sin ålder, lemnar jag honom ur räkningen. Af de återstående 18 fylla i år fem 35—45 år, sju 30—34 år, fem 25—29 år och blott en 24 år. Den, som erhöil platsen, blir i år 35 år gammal, och det synes mig, att, för så vidt åldern kan anses lemna någon garanti, de anförda ålderssiffrorna böra vara tillfredsställande för en så till vida behörig mögenhet, åtminstone för sådana assistentbefattningar som de af Kongl. Maj:t föreslagna.

Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.

(Forts.)

Jag kan således icke annat än beklaga, att utskottet kommit till det slut, hvartill det kommit, men, som sagdt, jag gör mig ingen förhoppning om att deri nu kunna åstadkomma någon förändring. Jag har därför ej heller något yrkande, utan har jag endast velat framhålla de skäl, som synas mig starkt tala för att, när denna fråga återkommer, det måtte medgifvas åtminstone en sådan här inskräntare assistentverksamhet, af hvilken man kan vinna erfarenhet, om man bör fortgå på den billigare assistentvägen eller om man måste bibehålla det dyrare sättet att hafva endast inspektörer.

Friherre Gripenstedt: Då den föregående talaren icke har framställt något yrkande, kunde jag ju hafva afstått från ordet. Jag skall dock be att med några ord få bemöta honom.

Den kritik, som den ärade talaren underkastade statsutskottets förslag, skulle, synes det mig, hafva varit mera på sin plats vid förra årets behandling af denna fråga, och de åsikter, som han nu uttalat, skulle då med mera kraft kunnat och bort framhållas, så vidt dessa åsikter verkligen äro riktiga, hvilket jag dock för min del vågar betvifla. Statsutskottet uttalade vid förra årets riksdag såsom sin åsigt, att det »funnit den princip, att inspektionerna skola för rättas af inspektörerna sjelfva och icke af några dem underordnade tjenstemän, böra åtminstone tills vidare fortfarande upprätthållas, och sålunda ansett den för inspektionens tillgodoseende erforderliga nya personalen böra utgöras af inspektörer med samma tjensteställning som de förutvarande». Utskottets förslag godkändes då i Första Kammaran utan diskussion och i Andra Kammaran med 153 röster emot 53, hvilka dock icke afgåfvos för Kongl. Maj:ts proposition, utan för herr Bieserts förslag att ytterligare öka yrkesinspektörernas antal med två eller till tio. Riksdagen uttalade således ganska tydligt såsom sin åsigt, att enligt dess uppfattning förslaget om inrättande af assistentplatserna icke vore fullt acceptabelt. Ännu tydligare hade det visserligen varit, om Riksdagen i stället för *åtminstone tills vidare* hade sagt, att det allt framgent icke borde blifva tal om dessa assistenter. Emellertid går det ju ofta så, när ett afböjande svar skall gifvas, att, för att formen skall blifva litet mjukare, tydligheten får stå något tillbaka. Likväl synes det mig som om Riksdagen tillräckligt tydligt uttalat sin mening i denna fråga, så att man borde kunnat vänta, att frågan om dessa assistenter icke så snart skulle dykt upp igen, hvilket ju innebär ett försök att rubba den princip, som Riksdagen förra året sade sig vilja vidhålla.

Nu säger visserligen kommerskollegium, att »en dylik anordning» — som den här föreslagna — »hade synts kollegium icke böra anses oförenlig med den uppfattning, som vid behandlingen inom 1900 års Riksdag af frågan om ökning af yrkesinspektionspersonalen gjort sig gällande». Jag vågar dock betvifla, att detta uttalande är riktigt. Visserligen är det sant, att Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag

är modifieradt emot i fjol, men samma förslag, som Kongl. Maj:t nu framlagt för Riksdagen, var dock redan i fjol framställt uti en enskild motion af herr Hedlund, hvilken motion blef af Riksdagen afslagen. Denna herr Hedlunds motion var af följande lydelse: »att, om anslag lemnades till anställande af assistenter vid sidan af yrkesinspektörerna, Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte i yrkesinspektörernas och assistenternas vederbörliga instruktioner införa bestämmelser, enligt hvilka de förre egde förrätta inspektionen, de senare biträda med byrågöromål, tillsyn öfver minderåriges användning vid industriellt arbete, efterbesigtning samt endast på särskildt förordnande af Kongl. Maj:t besigtning i första hand». Denna motion har nu upptagits af kommerskollegium och blifvit af Kongl. Maj:t framlagd för Riksdagen. Då emellertid Riksdagen förra året i princip uttalade sig emot detta förslag, torde Riksdagen icke hafva någon anledning att nu frångå denna sin ståndpunkt.

Skall nu den för yrkesinspektionen erforderliga personalen ökas, hvilket ju antagligen är behöfligt, bör det väl därför ske på det sätt, som Riksdagen i fjol godkände: genom ökande af yrkesinspektörernas antal. I fjol kunde statsutskottet föreslå en sådan sak, som att tre nya yrkesinspektörer skulle anställas, ty då förelåg en motion om ökning af inspektörernas antal. I år föreligger deremot icke någon sådan motion, och statsutskottet har därför saknat befogenhet att föreslå en ökning af inspektörernas antal. Statsutskottet har dock, så långt det kunnat, sökt att gå till mötes och afhjelpa den brist i arbetskrafter, som förefinnes, genom att tillstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t begärt till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter, och detta är det enda, statsutskottet för närvarande kunnat göra. Kommerskollegium säger sjelft på ett ställe i sitt yttrande: »Väl hade sedan 1900 års början inspektörerna haft ett större anslag än förut till sitt förfogande för anställande af skrifbiträden, och sannolikt vore det äfven, att inspektörerna därför, såsom afsedt varit, under sistnämnda år haft mera tid öfrig för den egentliga inspektionsverksamheten». Höjes nu anslaget för aflönande af dylika skrifbiträden, synas ju yrkesinspektörerna böra få än mera tid öfrig till sina resor.

Jag medgifver gerna, att de af kommerskollegium anförda siffrorna gifva vid handen, att yrkesinspektörerna göra för få resor. Det torde dock icke vara nödvändigt, att alla ställen lika ofta besökas. Jag föreställer mig nemligen, att inspektionen hufvudsakligen behöfver verkställas på de arbetsställen, der brister förefinnas och der klagomål kunna förekomma; och att yrkesinspektörerna på ett eller annat sätt göra sig underkunniga om dessa ställen, tager jag för alldeles afgjort.

Nu säges det också, att yrkesinspektörernas arbete blir ökad till följd af den nya lagen om minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke. Ja, detta är sant så till vida

*Anslag till
anordnande
af fabriks-
inspektion.*

(Forts.)

*Anslag till
anordnandet
af fabriks-
inspektion.*

(Forts.)

som inspektionen derigenom blir mera tidsödande och besvärlig, men arbetsställesnas antal och området för inspektörernas verksamhet är fortfarande precis detsamma som före denna lags tillkomst.

Så vidt jag vet, har yrkesinspektionen hittills blifvit väl mottagen inom hela vårt land, men detta beror derpå, att yrkesinspektionen har blifvit omsorgsfullt utförd samt hafts om händer af sakkunnigt, moget och förståndigt folk. Man kan dock tänka sig, att det kunde blifva för mycket af det goda, för mycket förmynderskap, och att omdömeslösa inspektioner lätt skulle kunna sätta yrkesinspektionen i misskredit. Jag anser för min del, att detta skulle vara mycket sorgligt, och det synes mig därför vara föga lämpligt att utan tvingande skäl öfvergifva de principer, man hittills följt härvidlag. Jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Fränckel: Det förhåller sig ju så, som den siste ärade talaren nämnde, att den förste ärade talaren, som försvarade Kongl. Maj:ts proposition, visserligen slutade sitt anförande utan att göra något yrkande; men han uttryckte på samma gång den förhoppning, att frågan måtte återkomma och då vinna Riksdagens bifall. Som jag emellertid för min del hyser den förhoppning, att frågan icke återkommer i samma form som nu, skall jag be att få gifva några skäl för denna min åsigt.

Den siste ärade talaren har redan påvisat, hurusom yrkesinspektionen, då den först kom till stånd, mottogs med temligen ovissa förväntningar om huru den skulle komma att verka och mottagas af våra industriidkare. Ett faktum är dock, såsom han också nämnde, att yrkesinspektionen här i landet på samma sätt som i de flesta andra länder, der den blifvit införd, har blifvit en för industrien kär institution, hvilken verkar på ett för både landet och industrien fördelaktigt sätt. Under sådana förhållanden synes det mig, att man bort kunna hoppas, att efter det uttalande, som förra året gjordes om de då ifrågasatta assistenterna, man icke redan i år, utan att någon annan praktisk erfarenhet vunnits, skulle återkomma med förslag om inrättandet af dylika assistentplatser.

Jag ber att i kammarens minne få återkalla, hurusom, då yrkesinspektionen först infördes, man gick så försigtigt till väga, att man till en början endast anställde *tre* yrkesinspektörer. I den mån, som saken sedan utvecklade sig, anställde man derefter ytterligare tvenne, och nu sist hafva vi fått *åtta* yrkesinspektörer. Jag frågar då, om det icke häraf är tydligt, att Riksdagen från sin ståndpunkt har velat så till vida omhulda denna institution, att man icke velat, att den skall sakna sådana krafter, som man vid institutionens inrättande verkligen afsåg. Att deremot nu förvandla denna institution till det, man här stält i utsigt, då man vill förse hvarje yrkesinspektör med en yngre assistent, om hvars erfarenhet meningarne kunna vara mycket delade, det synes mig vara ganska riskabelt. Man torde påminna sig, att, då man satte lönen för en yrkes-

inspektör så högt som till 5,000 kronor, man just i fabrikssegarnes intresse gick ut från den åsigten, att till detta grannlaga värf skulle anställas endast erfarna teknici, hvilka, på samma gång de kunde gifva goda råd vid föreslåendet af försigtighetsmått, med största grannligheten skulle behandla såväl fabriksagarne som deras arbetspersonal vid utförandet af detta sitt viktiga värf. Om vi nu, såsom här ifrågasättes, skulle för arbetets underlättande anställa yngre teknici såsom biträden åt dessa inspektörer, så tror jag, att ändamålet med hela institutionen helt och hållet skulle förfelas.

Här har man såsom ett viktigt skäl för ökandet af arbetskrafterna inom yrkesinspektionen framhållit, att den nya lagen angående minderåriges och qvinnors användande till arbete i industriellt yrke tillkommit; men kommerskollegium har sjelft i sitt yttrande uttalat, att man skulle kunna tänka sig, att för öfvervakandet af denna lags efterlefnad mindre framstående tekniska krafter skulle kunna användas. Nå väl, skulle man icke då kunna sätta i fråga, att en del af denna inspektion skulle kunna anförtros åt helt andra myndigheter än den nu ifrågasatta?

Jag kan för min del icke frångå den uppfattningen, att det skulle vara mycket skadligt att i det skick, denna nya institution nu befinner sig, låta den, så att säga, gå nedför på den tekniska skalan, och jag kan icke godkänna det skäl, som här blifvit framhållet, nemligen att anskaffandet af lämpliga personer till yrkesinspektörsplatserna lättare skulle blifva möjligt genom att från dessa assistentplatser befordra inspektörer, ty enligt mitt förmenande, böra dessa inspektörer framdeles som hittills tagas ur den praktiska industriens tjänst, der man mera varit i tillfälle att bedöma vederbörandes lämplighet och praktiska förfarenhet för en så beskaffad syssla som denna.

Det är ur denna för mig högst viktiga principiella synpunkt, som jag för min del nu ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 18—19.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Friherre Åkerhielm: I min embetsställning har jag icke kunnat vara annat än synnerligen tacksam för det tillmötesgående, som statsutskottet visat vid behandlingen af Kongl. Maj:ts förslag om ökande af kammarrättens ordinarie arbetskrafter; men min tacksamhet skulle hafva varit ännu större, om statsutskottet hade

Anslag till anordnande af fabriksinspektion.

(Forts.)

Ifrågasatt anslag för tillfällig förstärkning af arbetskrafterna hos kammarrätten.

*Ifrågasatt
anslag för
tillfällig för-
stärkning af
arbetskraf-
terna hos
kammarrät-
ten.
(Forts.)*

velat utsträcka sitt tillmötesgående till att förorda äfven det förslag, om hvilket det är fråga i den nu föredragna punkten.

Såsom kammaren behagade finna, afse de nu af Kongl. Maj:t framställda förslagen skilda ändamål. Med det förslag, som under punkten 2 blifvit föredraget och redan af kammaren bifallits, har syftet varit att för framtiden utrusta kammarrätten med åtminstone i det väsentliga tillräckliga arbetskrafter, för att embetsverket må kunna i tid medhinna handläggningen af de till embetsverket ingående mål och ärenden. Med det anslag på 6,000 kronor, hvilket begäres under den nu föredragna punkten, har ändamålet åter varit att sätta kammarrätten i tillfälle att snarast möjligt afarbета den nu befintliga arbetsbalansen, hvilken vid detta års början uppgick till 1,066 besvärsmål, hvaraf 922 balanserade fattigvårdsmål. Balanser, de må vara af det ena eller andra slaget, höra nu icke till det behagliga, och det är därför en helt naturlig önskan hos kammarrätten att snarast möjligt komma ifrån dess balans. När kammarrätten gjort den framställning till Kongl. Maj:t, hvilken föranledt det förslag, som behandlas i den nu föredragna punkten, har detta emellertid skett mindre med hänsyn till embetsverket sjelft än i de kommuners intresse, hvilka fullfölja sina fattigvårdstvister till kammarrätten och hvilka, så länge den nu befintliga arbetsbalansen icke blifvit afarbetad, få vänta årtal på sina måls afgörande. Under en sådan väntan händer det ju lätt, att det belopp, om hvilket tvisten uppkommit, växer ut till en ganska betydande summa, så att, när målet slutligen blir afgjort, den tappande parten får vidkännas betydligt större utgifter, än som skulle blifvit förhållandet, om målet förut blifvit afdömdt och kommunen sålunda tidigare kunnat sjelf öfvertaga och fullgöra sin försörjningspligt.

I det läge, frågan nu befinner sig, och då Första Kammaren samt, enligt hvad jag inhämtat, äfven Andra Kammaren bifallit framställningen om ökandet af kammarrättens ordinarie arbetskrafter, hvarigenom det, som varit mest eftersträfvansvärdt, blifvit vunnet, anser jag mig emellertid icke vid den nu föredragna punkten böra göra något yrkande. Jag tillåter mig endast uttala den förhoppning, att, om det skulle visa sig, att med de medel, som Kongl. Maj:t kan blifva i tillfälle att använda till adjunktioner i kammarrätten, det skulle kräfvat allt för lång tid att frigöra kammarrätten från den återstående gamla arbetsbalansen, Riksdagen framdeles icke skall undandraga sig att medverka härtill, för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna skäl att förnya den nu gjorda framställningen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 21—24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25 och 26.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 27 sistlidne februari och den 1 innevarande mars bordlagda betänkanden:

n:o 9, i anledning af väckt motion om tullfrihet för blyhvit,

n:o 10, i anledning af väckt motion om höjande af tullen å spelkort,

n:o 11, i anledning af väckt motion angående upptagande af guldklorid m. fl. kemiskt-tekniska preparat under särskilda rubriker i tulltaxan samt om nedsättning af tullen för desamma, och

n:o 12, i anledning af väckt motion om höjning af stämpelafgiften för depositionsräkning samt införande af stämpelafgift för sparkasseräkning,

biföll kammarén hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 27 nästlidne februari och den 1 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående ändring af 7—11 §§ af 5 kap. strafflagen i fråga om rätt till nödvärn. *Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.*

Herr Wieselgren: Herr vice talman! Mina herrar! Då jag ber att få taga kammaréns uppmärksamhet i anspråk någon stund, gör jag det ej så mycket med tanke på att derigenom för ögonblicket vinna något praktiskt resultat gent emot utskottets här föreliggande, afstyrkande betänkande, utan jag gör det för att fästa både lagutskottets och öfrige herrar kammarledamöters uppmärksamhet på förhållanden, som kanske mindre ofta berört herrarnes erfarenhet än min. Hvad jag erfarit om utöfning af den s. k. nödvärnsrätten enligt vår svenska lag har gifvit mig den öfvertygelsen, att denna nödvärnsrätt, som i vissa fall måhända borde kallas en nödvärnsskyldighet, minst sagdt är ett tveeggadt svärd. Denna rätt kan begagnas i den, jag höll på att säga, mest lojala afsigt; men icke för ty kan den person, som så utöfvat densamma, efteråt straffas såsom brottsling.

Jag ber herrarna fästa sin uppmärksamhet på den 8:de §, som är aftryckt på andra sidan af lagutskottets betänkande. Der förekommer bestämmelse om rätten till nödvärn mot fånge eller häktad person, som rymmer eller sätter sig till motvärn mot fångvaktare eller annan, som honom från rymning hindra vill. Det förekommer ej så sällan, att man i en tidning får se omnämndt, att en häktad

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten. person rymt från en fånggevaldiger; man kanske förvånar sig öfver att, när, såsom bekant, en fånggevaldiger är utrustad med skjutvapen och har rätt att använda dem för att hindra rymningen, han likväl aldrig gör det.

Forts.)

Förra sommaren hände det sig, att en tidningsman en dag begärde min förklaring i fråga om ett hithörande förhållande; jag fäste då hans uppmärksamhet på, att början af denna paragraf väl tyckes vara ganska klar, men att det förekommer ett par ord i slutet, som gör, att den får ett helt annat utseende för den, som skall bygga sitt tillvägagående på densamma. Der står nemligen: »*då må ock det våld brukas, som till rymningens förekommande, ordningens bibehållande eller häktningens verkställande **nödigt** är*»; der möter då den frågan, hvad som är »*nödigt*»? Sedan kommer i 9 §: »*Finnes någon i fall, som i 7 eller 8 § sagdt är, hafva gjort **större våld, än nöden kräjde**; pröfve domstolen efter omständigheterna, om och i hvad mån straffet må nedsättas under hvad i allmänhet å gerningen följa bort.*» Dermed äro vi inne på den ytterst svåra frågan, om det der större våldet, hvad som är ett »*större våld, än nöden kräjde*»; och den, som stannar inför detta spörsmål, lär icke undra på, om en fånggevaldiger, om en vaktbetjent tänker sig väl för, innan han använder den rätt han har, man kunde ju också säga den skyldighet, honom är ålagd att genom begagnande af sitt skjutvapen förekomma t. ex. en rymning, enär han ju aldrig kan vara viss på, huruvida icke det våld, han på detta sätt utöfvar, kan komma att gestalta sig vida större, än nöden kräjde och än hvad han själf afsåg.

Det hände för några få dagar sedan vid en fångvårdsanstalt, att, då en fångpersonal på tio man, som varit ute på friluftsarbete under bevakning af två konstuplar, skulle inmönstras och släppas genom porten in på fängelsegården, en af de tio begagnade ögonblicket att rymma. Hade de nio följt hans exempel, ja, huru skulle det då hafva gått? Nu stannade dock de nio — möjligen blefvo de så förbluffade, att de ej hunno besinna sig; men den tionde sprang. Den ene af konstuplarna var naturligtvis oförhindrad att rigta sin uppmärksamhet på honom, att befalla honom stanna och att, om han ej lydde, använda sitt skjutvapen; men han gjorde icke detta. Han började i stället en kapplöpning med rymlingen. Vanligtvis går det så till, då en fänge rymmer. Äfven gevaldigeru plägar springa efter och blir vanligtvis efter, ty rymlingen är merendels yngre och i besittning af större krafter och mera uthållighet, än vaktbetjenten är. Så äfven i detta fall, och snart var rymlingen försvunnen i mörkret.

Nå väl, en vaktbetjent står i hvarje sådant fall i valet och qvalet mellan att blifva straffad för fångspillning och att blifva straffad för — »*större våld, än nöden kräjde*». Det åligger vaktbetjent enligt gällande instruktion att i dylikt fall skjuta efter rymlingens ben, och han kunde ju också hafva gjort detta så godt han

förstått och mäktat; men hvad hade hindrat, att han misslyckats och att kulan träffat högre upp? Rymlingen kunde ju hafva böjt sig ned i det ögonblick skottet smällt af, och kulan kunde gått midt igenom hjertat på karlen. Hvad hade vaktbetjenten då stått för risk? Han hade naturligtvis fått ett eller annat års straffarbete, blifvit af med tjensten, villkoret för hela hans existens. Allting hade för honom gått öfver ända, därför att han utöfvat »större våld, än nöden kräfde». Då är det ju ej att undra på, att i allmänhet dessa vaktbetjente hellre taga den mindre risken att bli ställda till ansvar för fångspillning, än de utsätta sig för den större risken att utöfva större våld, än nöden kräfde. Denna deras metodik är nu också vanligtvis så befäst, att, såsom af det anförda fallet visas, fångarne merendels mycket litet respektera skjutvapnen; de ha ingen erfarenhet af att vapnen blifva använda, och hvad som aldrig användes, sättes derigenom ur praxis, tillvinner sig slutligen icke något vidare afseende.

*Ifrågasatt ut-
sträckning af
nödvarns-
rätten.
(Forts.)*

Men, säger man kanske, det måste ju naturligtvis vara lätt för en domstol att taga hänsyn till dylika nödvärnsfall och att bedöma dem desto mildare; det bör ju i allmänhet icke vara så svårt att urskilja gränsen vid nödvärnsrättens praktiska tillämpning. Det urskiljandet är dock ej alltid så lätt. Jag skall be att få gifva ett litet bevis för riktigheten af motionärens påstående, att nödvärnsbestäm- melserna i vår lag måste vara »temligen dunkla», eftersom man ser domstolarne vackla i sin uppfattning af hvad som må vara nödvärn eller vanligt våld.

Den 4 november 1898 fick en hemmansegare uppe i Torneådalen, tror jag, 22 mil norr om Haparanda, besök af två finske undersåtar, två finnarbetare. De gingo in i hans gård och in i köket, der han sjelf med sin hustru, ett litet barn, ett och ett halft år gammalt, och en tjenarinna befunno sig. De båda finnarne voro druckne, ehuru ej svårt. De medhade konjak, deraf de drucko sjelfva och bjödo värden, som visst icke sade nej. Rätt som det var, började de emellertid att föra oljud och framkasta ärekränkande beskyll- ningar och hotelser till lifvet mot värden, med hvilken de förut varit i ett brutet förhållande. Man visste, att det varit hat dem emellan. Den ene af finnarne försökte dessutom att fasttaga och förgripa sig på värdens hustru, men värden förhindrade honom det. I stegradt raseri slå finnarne sönder fönster och husgerådssaker, lofva att »göra pölsa af alltsammans» och skrämma på detta vis tjenarinnan, så att hon hastigast smyger sig ut. Värden sjelf, som haft sitt lilla barn i fannen, lemnar nu detsamma till hustrun och går på hennes uppmaning från köket till stugan, som ligger på andra sidan förstugan, samt tillreglar stugudörren. Han försöker således att komma undan och att undvika hvarje fortsättning af de våldsamheter, som på detta sätt påbörjats. Men finnarne fortsätta sitt vilda lif inne i köket. Den ene af dem drager slutligen upp en knif och fäktar med den under hustruns ansigte, yttrande: »med

*Ifrågasatt ut-
sträckning af
nödvarns-
rätten.
(Forts.)*

den här knifven har en människa förut dödats». Då blir hustrun förskräckt, smyger sig ut, knackar på stugdörren, som då öppnas af mannen, lemnar honom barnet samt springer sedermera, rädd, så att hon skälfter, samt iklädd endast en underkjol samt strumpor och galoscher, till en granne, som bor en halftimmes väg derifrån, för att bedja honom komma till hjälp. Under tiden hafva finnarne letat sig ut ur köket. De bulta på stugdörren och befalla värden att öppna, den ene slår med en knif i dörren, ropande: »med den här knifven skall jag dräpa dig». Den andre af finnarne slår ut två fönsterrutor i stugans fönster med handen och sparkar in den tredje med foten. Sedan ställer sig kamraten utanför den sönderslagna delen af fönstret, som ligger $3\frac{1}{2}$ qvarter ofvan marken, och med knifven i handen yttrar han: »nu kommer jag och dräper dig». Efter detta är det som värden sätter ned barnet på golvet, tager en bössa, som står laddad inne i rummet, och går fram med den till fönstret. Då hafva emellertid de af hustrun tillkallade grannarne hunnit tillstädes, och en af dem, en yngling, ser mannen komma fram till fönstret med bössan. Han trycker då in ansigtet i fönstret och ropar till mannen, att bössan icke behöfves, enär det nu kommit folk till hjälp. Men karlen, som är af ett häftigt och våldsammyt lynne, har nu hunnit bli så irriterad, att han icke tycks känna igen ynglingen eller förstår, hvem han är, utan hotar äfven honom, i det han säger: »träng er ej in här, för då skjuter jag!» Ynglingen ropar ännu en gång till honom, att det icke behöfves, utan att de nu äro här för att hjälpa honom. Utan att akta derpå, rigtar emellertid mannen bössan utåt och skjuter efter den ene af finnarne samt träffar honom i ryggen. Skottet går midt igenom hjertat, och karlen faller och är död.

Nå väl, nu kommer frågan, huru detta våld uppfattades af våra domstolar. Var det nödvärn eller var det icke nödvärn? Häradsrätten finner intet nödvärn föreligga, utan dömer gerningsmannen för dråp till 6 år och 6 månaders straffarbete. Den dömden är öfvertygad om, att han har begagnat sin nödvärnsrätt och går vidare. Hofrätten förehar saken. Der uppstår dissensus. Två ledamöter förklara, att han begagnat sig af nödvärnsrätt, fast han gjort större våld, än nöden kräfde; men tre ledamöter förklara, att ingen nödvärnsrätt förelegat, och ändra icke häradsrättens beslut. Mannen går vidare. Kongl. Maj:t förklarar, att han varit berättigad att använda nödvärn; men då han gjort *större* våld, än nöden krafde, ändras hofrättens utslag så, att mannen jemlikt 5 kap. 9 § och 14 kap. 3 § strafflagen dömes till 2 års straffarbete. Under processens gång hade nu $10\frac{1}{2}$ månader förflutit, hvarunder mannen suttit uppe i Pajala kronohäkte. Under tiden hade hustrun dött af sorg, barnet hade blifvit angripet af sjukdom och råkat ut för olycksfall, mannens egendom — han var bragt i konkurs — hade gått under klubban, och sjelf var han af ånger öfver sitt dåliga lif och förtviflan öfver sin ställning så gripen, att han fruktade för sitt förstånd: han kände

sig icke kunna härda ut, utan ingaf förra hösten nådeansökan till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t gaf honom den begärda nåden.

Af denna relation torde ju verkligen motionärens yttrande vara temligen kraftigt bestyrkt; ty när i ett fall sådant som detta domstolarne kunna hafva olika mening, om nödvärnsrätt föreligger, må väl knappt kunna bestridas, att ju icke lagen kunde behöfva något förtydligas.

Men, mina herrar, nödvärnsrätten kan utöfvas på ännu andra sätt.

Jag fick i fjor som svenska statens ombud göra en utrikes resa. Dagen före afresan blef jag vid ett privat samtal af justitiekansleren tillfrågad rörande en i tidningarna återgifven »interview», dervid bland annat omtalats, att jag om någon förklarar, att han borde hafva fått medalj, men blifvit dömd till så och så många års straffarbete. Justitiekansleren begärde få upplysning om, hvilket fall det var. Derom kunde jag ej upplysa honom, derför att så många år förflutit, sedan fallet förevar, att jag glömt ej blott årtalet utan äfven namnet på mannen i fråga; men jag hänvisade till ett annat fall, som af befälet på Långholmens centralfängelse omtalats för mig och som der mycket upprört känslorna. Sedermera sattes i förbindelse detta fall, i tidningarna kalladt »fallet Wickström», och historien om medaljen. De hörde dock ej alls i hop. Men jag var då utrikes, och när jag kom tillbaka igen, tyckte jag, att frågan kunde vara utagerad för den gången. Här skall jag emellertid be att få omtala det fall jag afsåg, då jag, såsom anförts, yttrade, att en gerning, som under andra omständigheter kunnat betinga en medalj, nu medfört straffarbete.

Det var en midsommardag på qvällen, som en man — jag ber att få säga namnet; det är mycket ofta förekommande, så att det bör ej kunna närgånget individualisera vederbörande: han hette Andersson — jemte fem andra personer gingo mot ett bruk, der bruksarbetarne hade en dansbana, hvarest dans pågick. Mellan bruksarbetarne och jordbruksarbetarne der i trakten rådde en ganska stor misstämning; de höllo sig vanligtvis skilda från hvarandra. Endast bruksarbetarne och deras fruntimmer dansade på dansbanan; jordbruksarbetarne voro derifrån uteslutne. På vägen sammanträffade en bruksarbetare med Andersson och hans sällskap. Någon i sällskapet knuffade om kull bruksarbetaren. Men dermed var den saken slut, och bruksarbetaren fortsatte sin väg. En af de fem i Anderssons sällskap hade emellertid den djerfheten att gå fram till dansbanan. Han blir der igenkänd, och när den knuffade bruksarbetaren berättar, huru han blifvit förfördelad af en flock drängar, upplägar förbittringen. Drängen, som varit i Anderssons sällskap, anfalles, och man tillfogar honom med en sten, inknuten i en näsduk, ett ganska våldsam slag i hufvudet, så att blodet rinner och han finner för godt att fly. När han upphinner sitt sällskap, som sitter på någon plats i närheten af vägen, omtalar han för detta hvad som händt och säger sig vara förföljd. De gå då litet franåt vägen, tills de få se

*Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt ut-
sträckning af
nödvärns-
rätten.*
(Forts.)

en ofantligt stor skara karlar komma, efter några vittnesmål minst 50, efter andra inemot 100. När de få se dessa, taga de naturligtvis till benen och försöka fly undan så hastigt som möjligt. Andersson är snabbfotad. Han hinner undan. Men kamraten, som erhållit slaget, är icke så lätt på foten som Andersson. Han upphinnes, och Andersson hör honom ropa, att han måtte komma och hjälpa honom. När Andersson då vänder sig om, får han se sin kamrat kullslagen på marken och tre karlar i färd med att misshandla honom. Hade Andersson varit en feg mes, hade han ej brytt sig derom, utan fortsatt att springa, då saken för honom hade varit slut; men nu var han en behjertad karl, som blygdes för att lemna sin vän i sticket. Han gör hvad hvarje ärlig svensk i hans läge skulle ha gjort — han vänder om för ett hjälpa sin vän; tager så i hast upp en käpp från marken och slår till en af karlarne —; som han sade till mig, måttade han åt den arm, som var höjd för att dänga till kamraten, i syfte att »döda» hugget mot denne. Men karlen, mot hvilken Andersson rigtar slaget, vrider på sig och träffas i hufvudet. Andersson fortsätter med ännu ett slag åt någon af de andre, befriar på detta sätt sin kamrat, som kommer på benen igen; och sedan detta skett, taga de båda två till flykten. Hittills är ju allt godt och väl, men den af de tre angriparne, som af Andersson fått ett slag i hufvudet, faller. Anderssons kamrat hade ju sjelf nyss fått ett slag i hufvudet, men det hade vållat blott ett ofarligt blodvite. Den af Andersson slagne ligger deremot död. Hvarför? Jo, skälet kom fram vid obduktion af hans kropp: han hörde till de s. k. »tunnskallarne», han hade en så särdeles tunn skalle, att det slag, som, om det träffat en annan, icke skulle hafva gjort någon farlig verkan, deremot på honom spräckte hufvudskålen och hade döden till följd. Andersson blef lagförd. Han säger inför domstolen, alldeles sanningsenligt, att han gjort sin gerning för att bispringa kamraten, »hvilken, som det sägs i utslaget, varit i ögonskenlig fara att blifva ytterligare misshandlad af de talrika personer, som, efter förutgången svårare förfördelande af densamme, länge förföljt och nu upphunnit samt kullkastat honom»; således, just hvad som i 5 kap. 11 § strafflagen förklaras vara nödvärn, men han blef lika fullt dömd för dråp till 2¹/₂ års straffarbete.

Ja, mina herrar, här föreligger ju utom all fråga det faktum, att gerningsmannen utfödade »ett större våld, än nöden kräfde», för så vidt man ser på våldets *verkan*; men ingenting visar, att det var ett större våld, än nöden krafde, derest man ser på hans gerning *i och för sig*, ty det var ett för honom doldt fel i fråga om angriparens hufvudbildning, som gjorde, att verkan blef sådan som den blef. Det är någonting, säger man möjligen, som kan inträffa i hvarje fall, der två menniskor slås. Den ene vet icke, huru den andre är beskaffad, och genom en ganska lindrig åtgärd, en örfl t. ex., kan en sådan skada inträffa. Men härvidlag är dock någonting särskildt att bemärka. Det är det, att karlen utfödade sin nöd-

värnsrätt för att skydda en kamrat. Det var sålunda ett ädelt motiv, som invecklade honom i den olyckliga situationen, hvars utgång heller icke var af honom alls åsyftad. Och jag för min del kan icke annat än anse det vara en brist i lagen, att det icke finnes i densamma en bestämmelse, enligt hvilken det skall fästas särskildt afseende vid eventualiteter eller »ofall» af nu antydda slaget; det blir lätt annars så, som man påstår, att en gammal domare i Stockholms rådstufvurätt en gång skall hafva sagt: »Min vän», skall han hafva yttrat, »om någon anfaller dig, så spring; ty om du försvarar dig, kan du aldrig veta, om du ej kommer på fästning!»

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

Jag skall be att få redogöra för ännu ett härmed likartadt fall, som ock förefaller mig ganska beaktansvärdt. En ännu ej fullt 18-årig pojke, oäkta född och vid 9 månaders ålder upptagen af ett ogift fruntimmer, som gaf honom hem och skydd och uppfostrade honom, och hos hvilken, nu omkring 50-årig, han ännu vid ifrågasvarande tillfälle, år 1899, var boende, satt en qväll och drack tillsammans med ett par kamrater hos sin fostermoder. Vid det nästföregående fallet hade jag ingenting att förmäla om något inflytande af rusdrycker, då Andersson vid tilldragelsen var fullt nykter; och i trots af det nämnda »gillet», dervid man drack brännvin, tyckes detta dock vara utan skuld, i ty att det våld, som här utöfvades, ej skedde förr än följande dag. Under det emellertid gillet pågick på qvällen, hade ännu en man kommit dit; han hade stannat och slutligen som de andra gått och lagt sig. På morgonen hör fostersonen, huru hans fostermoder inne i köket ropar till mannen — som hette Danielsson — att han skulle gå. Denne förklarar, att han icke ämnar göra det. Flera gånger upprepar hon sin begäran, att han skulle aflägsna sig, men han gör det icke. Så kommer qvinnan in till sin fosterson och säger, att Danielsson varit oförskämnd mot henne, betett sig oanständigt. Danielsson följer henne in i stugan, der fostersonen är. Denne ber honom gå, men han vill icke. Så går fostermodern åter ut i köket, och både fostersonen och Danielsson följa henne dit. Der upprepar Danielsson sitt otillständiga och oförsynta beteende mot qvinnan. Jag kan icke här ingå i någon beskrifning derom. Det är emellertid af den beskaffenhet, att fostersonen förklarar, att han ej tål ett sådant beteende, och hotar att kasta ut Danielsson, om han ej uppför sig skickligt. Till detta hot tager Danielsson ingen hänsyn, utan fortsätter. Då för fostersonen ut honom och stänger köksdörren efter honom. Danielsson söker på nytt komma in, men mötes af ynglingen, som för honom först ut på gården och derifrån ut på landsvägen. Men envis och ihärdig, antagligen litande på sin styrka — Danielsson var en ovanligt storvuxen karl — kommer han tillbaka. Då går fostersonen mot honom och söker hindra honom att komma vidare. Svärjande och bråksam tränger sig Danielsson fram ett stycke in på gården. Ynglingen söker hålla honom tillbaka med händerna och gifver honom tillika med hufvudet en s. k. »dansk skalle» under hakan

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten. — med den påföljd, att mannen hejdar sig, går in och lägger sig i en lada, der han en stund efteråt befinnes döende. Han skickas visserligen på en vagn till en läkare, men aflider inom några timmar.

(Forts.)

Nu egde det förhållandet rum med denne Danielsson, att han hade en ovanligt lång hals; när fostersonen gaf honom stöten med sin skalle, brast sköldbrosket och inträffade en ansvallning af struplocket, som gjorde, att mannen qväfdes. Fostersonen, som så godt han kunnat sökt värna den qvinna, hvilken han hade att tacka för allt utom lifvet, blef åtalad och dömd för dråp. Han sökte nåd. Första gången afslogs hans ansökning, men då den än en gång förnyades, bifölls den.

Här spelar också ett sådant der särskildt förhållande in. Det är en speciel egenskap hos angriparen, som gör, att han på det angifna sättet tager skada. Som herrarne veta, hör det der egendomliga bruket att gifva »danska skallar» visst icke till det ovanliga; men till det ovanliga torde väl höra, att följden blir sådan, som den i detta fall blef. Ynglingen vill mannen intet ondt; han vill blott freda den af honom anfallna qvinnan, och han känner detta såsom en klar skyldighet. Om den följd, hans stöt mot angriparens hals skulle få, drömmer han icke. Icke för ty blir han dömd för dråp. Borde dock icke lagen sjelf taga hänsyn till omständigheter af denna speciella art? Jag har tänkt mig, att det i 9 § sista punkt borde heta ungefär så: »Voro omständigheterna sådana, att han svärligen kunde sig besinna, eller fick våldet på grund af tillfällig eller oförutsedd omständighet större verkan, än nöden kräfde och afsedt var, då må han ej till straff dömas.»

Jag har, som jag sade, velat fästa det ärade lagutskottets uppmärksamhet på, huru förhållandena vid nödvärn stundom kunna gestalta sig; och då jag icke kan begära, att kammaren skall, som man brukar säga, »på rak arm» antaga ett förslag i den nyss angifna riktningen, hvarom ju för öfrigt heller icke är motioneradt och derå således heller icke kan framställas någon proposition, inskränker jag mig till att uttala den önskan, att, om lagutskottet framdeles vid något tillfälle å nyo får dessa paragrafer under sin behandling, lagutskottet då måtte benäget fästa något afseende vid hvad jag nu tillåtit mig andraga.

Herr Hasselrot: Då den siste ärade talaren icke framstälde något yrkande, hade jag möjligtvis icke behöft uppträda. Jag tror dock, att denna sak är så vigtig, att den bör ses jemväl från en annan sida, än den förste ärade talaren gjorde. Det är naturligtvis icke lätt att gent emot hans förträffliga och målande anförande, som nog gjort ett mycket starkt intryck på kammaren, försvara en annan mening. Jag skall dock försöka göra detta så godt jag kan.

Jag vill då börja med att uttala den mening, att bestämmelserna om nödvärn väl voro allt annat än tillfredsställande före förändringen af år 1890, men att numera gifvits sådana stadganden

härutinnan, att, derest de af domstolarne tillämpas i öfverensstämmelse med lagens ord och anda, skälig anledning till missnöje icke förefinnes. Det är ju icke möjligt att — såsom måhända någon skulle anse önskligt — gifva den nödvärnsöfvande rätt att utöfva hvilket våld som helst utan afseende på beskaffenheten af det våld, som mot honom rigtas. Det kan t. ex. icke vara rätt, att den, som blir stucken med en nål, får ostraffadt skjuta ned den, som sticker honom. I någon mån måste alltid nödvärnet rätta sig efter våldet och den fara, som våldet innebär. Lagens hufvudsakliga stadganden lyda sålunda:

»Varder man af annan öfverfallen med våld eller hot, som innebär trängande fara, då ege man rätt till nödvärn och vare saklös för den skada, som man till farans afvärande gör». »Finnes någon hafva gjort större våld, än nöden kräfde, pröfve domstolen efter omständigheterna, om och i hvad mån straffet må nedsättas under hvad i allmänhet å gerningen följa bort. Voro omständigheterna sådana, att han svårligen kunnat sig besinna, då må han ej till straff dömas».

Mig förefaller dessa stadganden innebära ett kraftigt och tillfredsställande skydd för dem, som till sitt friande återopar nödvärnsrätt och vågar påstå, att de fall skola vara mycket sällsynta, då våra domstolar nu för tiden — detta gäller såväl öfverrätter som underrätter — icke taga skälig hänsyn till dessa bestämmelser och då rimlig anledning till nödvärn förefunnits, antingen, såvidt möjligt är, frikänna eller åtminstone sätta straffet så lågt som möjligt.

Jag skall nu försöka att i korthet granska de exempel, som den förre talaren anförde.

Han talade först om en konstapel, som ju skall upprätthålla ordningen inom fängelset och som har nödvärnsrätt gent emot fångar, som rymma. Han berättade då, om jag riktigt minnes, att det under konstapelns bevakning var 10 fångar, af hvilka en sprang och de öfriga 9 stannade kvar. Konstapeln, som icke kunde lemna de kvarvarande, vågade emellertid icke använda skjutvapen mot den rymmande, därför att han riskerade att träffa fången i hufvudet i stället för i benet. I förra fallet skulle han nemligen riskera straff, i det senare skulle han bli straff-fri. Men så vidt jag kan förstå och tolka lagen, skulle han bli straff-fri i båda fallen. Han kunde lugnt ha skjutit, derest sådant erfordrats för att hindra rymningen.

Sedan erinrade talaren om en mycket beklaglig händelse från Torneå-dalen och fäste sig dervid mest och utförligast vid det särskildt upprörande sätt, på hvilket de båda finnarne uppförde sig i köket. Men om jag icke misstager mig, gick hustrun derefter att söka hjälp på ett ställe, som var beläget på en half mils eller möjligen en half timmes vägs afstånd derifrån — och hon kunde således hafva varit tillbaka först en full timme efter uppträdet i köket, och mannens känslor kunde således icke då vara upprörda omedelbart af detta uppträde. Hvad försiggick då efter denna timmes

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

*Ifrågasatt ut-
sträckning af
nödvarns-
rätten.
(Forts.)*

förlopp? Jo, finnarne bultade på dörren, höggo i den med en knif och slog sönder en fönsterruta i det stängda hus, der mannen befann sig. Detta innebar ju anledning att berättiga mannen till skäligt nödvärn, men att, då hustrun ankommit med hjälpande personer och en af dem ropade: »vi äro här till hjälp, det behöfves intet våld», det oaktadt taga och skjuta i hjel en af finnarne, det synes mig vara ett våld, som uppenbart var större än nöden kräfde. Och att han därför dömdes till två års straffarbete, kan näppeligen sägas vara för mycket — då straffet för dråp äfven under *synnerligen* förmildrande omständigheter är minst sex års straffarbete.

Sedan kom ett annat fall: den person, som kom en annan till hjälp och med en stake tillfogade en person ett slag, så att denne dog. Jag antager, att detta händt före år 1890; ty hade det skett efter 1890, så hade domen stått i uppenbar strid med gällande lag, som säger, att »kommer någon dem till hjälp, som finnes i nöd stadd, efter ty förut sagdt är; vare ock för honom lag, som hade han sjelf i den nöd sig befunnit». Han hade således befogenhet att åberopa samma rätt till nödvärn som den slagne.

Jag vill nu för min del anföra ett rättsfall. Det var tre ynglingar, som hade hat och afvoghet mot en annan. De passade på en qvällsstund och lockade honom in på en bakgata, der de kastade i kull honom och slog honom med käppar. Den anfallne — han var sjöman — drog sin slidknif och högg en af de anfallande i bröstet, en annan i armen. Hugget i armen var icke farligt, men den, som fått hugget i bröstet, fick länge ligga på lasarett och fick för all framtid men af detsamma. Hvad gjorde nu domstolarne? De frikände honom helt och hållet. Så göra också våra domstolar i allmänhet nu för tiden; och innan man verkligen visat, att de tillämpa lagen hårdare, än skäligt är, tror jag, att en lagändring är öfverflödig. Jag vill visst icke förneka, att det af den siste talaren föreslagna tillägget är alldeles riktigt, men jag tror icke, att det är behöfligt; ty domstolarne taga ändå dessa omständigheter i öfvervägande. Vill man göra detta tillägg, så gerna för mig, men jag tror, att det är onödigt.

Jag vill slutligen fästa mig vid det rättsfall, som motionären åberopat. Som herrarne se, var det två personer, som voro ovänner och som kommo i slagsmål. Det började visserligen med, att Olsson våldförde sig på Andersson, men det finnes ingen antydning om, att han begagnade något lifsfarligt vapen, och är ej ens styrkt, att han, såsom Andersson uppgifvit, använt en messingsdosa. Det var helt enkelt ett vanligt slagsmål, och det syntes ej spår efter våld å Andersson. Deremot hade denne tillfogat Olsson flera knifhugg, nemligen två å den hårbeväxta delen af hufvudet, två i nacken, ett öfver venstra axeln, två i högra armvecket, ett å öfverarmens midt och ett öfver högra handleden. Det var icke heller den öfverfallne, som väckte talan, utan den, som fått de svåra knifhuggen, som förde ansvarstalan för våldet. I stället för att då ärligt tala

om, huru det gått till nekade Andersson till våldet och tog således sak på bak. Det oaktadt voro domstolarna milda. Häradsrätten frikände honom, hofrätten dömde honom visserligen till straff, men Kongl. Maj:t nedsatte detta till två månaders fängelse, d. v. s. en ringa bråkdel af hvad straffet skulle hafva varit under normala förhållanden. Jag tror, att man måste erkänna, att domstolarne äfven i detta fall tagit all möjlig hänsyn till nödvärnsrätten.

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

Enligt min uppfattning äro lagbestämmelserna i detta fall så tydliga och fullständiga, som de kunna vara. Det går icke an att söka specificera dem för alla möjliga fall, ty fallen äro mångskiftande ja skiftande på tusen olika sätt, och man kan icke få stadganden, som specifikt träffa de olika fallen, utan lagbestämmelserna måste vara allmänna. Man måste lita på, att domstolarne vid tillämpningen sökt träffa det rätta, och det är min öfvertygelse, att en riktig praxis kommer att allt mer göra sig gällande, der den icke redan gjort det. En lagändring är således, enligt min åsigt, icke af behovet påkallad, och jag tillåter mig därför yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Trygger: Det har väl händt många af kammarens ledamöter, att de i tidningarne läst om ett s. k. prejudikat och, när de läst det, sagt: huru är det möjligt, att en domstol kan döma på det sättet? Huru är det möjligt, att lagen kan vara så bristfällig och felaktig? Men när man sedermera fått papperen och studerat sig in i målet, kommer man oftast till en annan uppfattning: man finner, att lagen är bra, och man finner, att domstolen dömt riktigt. Jag tror för min del, att detsamma, som händer en, då man läser tidningarne, händer också, då man hör en person, så att säga, på stående fot referera ett rättsfall. Han framställer saken — jag är fullt öfvertygad derom — så opartiskt, som det är honom möjligt för tillfället. Men det ifrågavarande rättsfallet använder han för att bevisa rättigheten af en viss uppfattning, som han vill göra gällande, och särskildt i sådana fall, då hans minne är det, som utgör grunden för hans framställning, händer det ofta, att åtskilliga mycket viktiga och afgörande fakta falla bort, och att sålunda den som hör honom, får en helt annan syn på målet, än han skulle fått, om han läst papperen.

Jag tror, att detta också kan tillämpas i fråga om den förste ärade talarens anförande. Ty i de fall, som han här beskrifvit, tror jag, att utgången mycket väl kan hafva berott icke på lagens bristfällighet, utan på bevisningen. Nu sade visserligen den ärade talaren: det var så och så. Ja, den dömde har upplyst, att det var så och så, och det kanske också faktiskt förhöll sig på det sättet. Men var det bevisadt? Och någonting annat finnes icke för domstolen. Det kan äfven framhållas — hvad äfven den siste ärade talaren påpekade — att det vore godt att veta, när de anmärkta fallen inträffade: om de inträffade, innan nödvärnsbestämmelserna

Ifrågasatt ut-ändrades, år 1890, eller efteråt. Ty inträffade de tidigare, så kunna sträckning af de naturligtvis icke utgöra skäl för oss att besluta en ändring af nödvärns-1890 års lag. rätten.

(Forts.)

För min del är jag för öfrigt öfvertygad om, att de nuvarande nödvärnsbestämmelserna äro just sådana, som de böra vara. Vidare är jag öfvertygad om, att bevisskyldigheten, hvilken är sjelfva kardinalpunkten i denna fråga, också är i vår lag reglerad på riktigt sätt. Men jag tror, att underdomstolarna ofta felaktigt fördela bevisskyldigheten mellan parterna. Detta har sin grund i historiska skäl, som ej längre hafva någon giltighet, och jag har reserverat mig mot utskottets motivering just därför, att jag anser, att lagutskottet icke har en fullt riktig uppfattning om hvad som gäller beträffande bevisskyldigheten i fråga om nödvärn. I allmänhet om man frågar en person, huru bevisskyldigheten i brottmål bör bestämmas, så ligger det närmast till hands för hvar och en att besvara den frågan så: ingen får dömas till ett visst straff, om det icke är ådagalagdt, att allting inträffat, som är förutsättning för uppkomsten af detta straffanspråk från statens sida; det fordras icke blott, att allt positivt föreligger, som kräves för straffets berättigande, utan också att allting är borta, som skulle kunna hindra straff eller ett visst mått af straff. En sådan hindrande sak är nödvärn. Den, som handlar i nödvärn, handlar icke blott icke rättsstridigt, utan han handlar fullt rättsenligt. För så vidt det sålunda från svarandens sida påstås, att han handlat i nödvärn, skall detta påstående vederläggas från kärandesidan, innan man kan döma svaranden till straff. Så länge något tvifvel i detta afseende kvarstår, skall det komma svaranden till godo. På samma sätt, som, derest det är tvifvelaktigt, huruvida jag slagit till en viss person, alla äro ense derom, att jag icke skall straffas — ty detta tvifvel skall komma mig till godo, och det skall vara till fullo bevisadt, att jag slagit till honom, för att jag skall kunna straffas för misshandel — på samma sätt skall i fråga om nödvärn, om något tvifvel finnes, huruvida nödvärn föreligger eller icke, detta tvifvel komma den tilltalade till godo. Käranden skall vederlägga detta tvifvel. Detta enkla sakförhållande observerar man icke alltid, därför att tviflet ofta vederlägges af omständigheterna i målet. Då behöfves det icke någon särskild bevisning för att vederlägga detta tvifvel, utan påståendet om nödvärn, säger domaren, förtjenar icke afseende; hvad som förekommit i målet är tillräckligt vederläggande. Detta är icke någon egendomlighet för denna fråga, ty hvad är det, som har betydelse i afseende å all juridisk bevisning? Det är erfarenheten, och erfarenheten säger, att om det föreligger nödvärn, kan man vara viss om, att det finnes någonting i målet, som pekar derpå. Finnes det ingenting, som pekar derpå, hvarken svarandens personliga trovärdighet eller omständigheterna i målet, så kan påståendet om nödvärn anses vara vederlagdt genom hvad som för öfrigt förekommit i målet. Iakttages nu detta af domstolarne, äro våra

lagbestämmelser om nödvärn tillräckliga för att skydda den, som begagnar sig af nödvärn. Nu kan man fråga: hvaraf kommer det sig, att våra underrätter — icke alla, men somliga — fordra, att svaranden skall bevisa nödvärnet? Huru kommer det sig, att lagutskottet går så långt, att det fordrar, att svaranden skall åtminstone göra nödvärnet sannolikt? Jo, det beror på, att missgerningsbalken hade en bestämmelse, som kastade bevisskyldigheten på svaranden. Men när missgerningsbalken upphäfdes, upphäfdes äfven denna bestämmelse, och då kom den rigtiga grundsatsen att blifva gällande rätt. Lagstiftningen gifver i allmänhet inga detaljerade regler i fråga om bevisskyldigheten. Och i samma ögonblick den felaktiga regeln om bevisskyldigheten vid nödvärn togs bort genom missgerningsbalkens upphäfvande, kom sakens egen natur, som för öfrigt fått ett uttryck i 17 kap. 33 § rättegångsbalken, att här som annorstädes bestämma bevisbördans fördelning mellan parterna. Straffets uppgift, statens intresse af att den oskyldige icke blir fäld, gjorde äfven här herskande den i brottmål gällande regeln, att man i tvivelaktiga fall bör döma till förmån för den tilltalade. Så kom den rigtiga rättsregeln, att bevisskyldigheten åligger kändanden, till sin fulla rätt. Denna regel tillämpas också af högsta domstolen, såvidt jag har mig bekant. Och följaktligen, om det är någon, som i fråga om bevisskyldigheten vid nödvärn blir för strängt behandlad af underdomstolarne, kan han med lugn gå till högsta domstolen för att få rätt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, skall jag be att få yrka bifall visserligen ej till lagutskottets motivering, men till dess hemställan.

Herr Wieselgren: Då en ledamot af lagutskottet antydt, att min redogörelse för dessa förevarande fall kunde vara gjord efter mindre säkra källor och afpassad efter min speciella uppfattning, så skall jag tillåta mig upplysa, att jag i går sammanfattade relationerna af målen efter de berättelser, som af vederbörande föredragande i hofrätten eller högsta domstolen användts och som äro bifogade vederbörande akter, hvilka jag lånat. I hufvudsak äro berättelserna i deras sammanfattning rätt ordagrant återgifna. Men då jag ju icke kunde draga vaxel på kammarens tålmod med att gå in i alla små detaljer, har jag måst förbigå mycket, som för domaren egt sin betydelse. Jag har dock följt dessa berättelser för att derigenom kunna fria mig från den mycket lätt tänkta invändningen, att jag skulle hafva färgat framställningen för mitt speciella syfte.

För öfrigt ber jag få erinra om, hvad jag tror mig redan hafva sagt, nemligen att »fallet Andersson» är från mina tidigare fångvårdsår. Jag kan mycket lätt säga året: det är från 1887, mannen började sitt straff den 19 juli — händelsen egde således rum mid-sommardagen 1887. Jag omtalade det därför, att det blifvit förblandadt med ett annat fall, på hvilket man tillämpat ett mitt

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

Ifrågasatt utyttrande, som icke hörde dit. Men att fränkänna det ifrågavarande sträckning af *fallet all beviskraft på grund af dess datum, torde så mycket mindre nödvärnsrätten.* låta sig göra, som dess formella typ är alldeles densamma som den, hvilken karakteriserar det fall, då ynglingen, som skulle beskydda sin fostermor, blef dömd som dråpare. Detta skedde så sent som 1899; utslaget är af den 12 juni. Fallet från Torneådalen är från 1898; den 15 december föll häradsrättens dom, och Kongl. Maj:ts utslag gafs den 22 augusti 1899.

(Forts.)

Herr Afzelius: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, så stor och omfattande som den i sjelfva verket är; jag är för min del tillfredsstäld med lagutskottets betänkande, om jag undantar en liten skiljaktighet i en enda punkt. Men med anledning af de rättsfall, som den förste ärade talaren för kammaren framdragit, anhåller jag få yttra några ord.

Jag vågar påstå, att jag är så god vän af nödvärnsrätten som någon i denna kammare. Det var ett bland mina första och allra starkaste juridiska svärmerier att kunna verka något till en förbättring af nödvärnsrätten, och den första bok, tror jag, på hvilken mitt namn står, var en apologi för nödvärnsrätten — öfversättning af en bok utaf en bland århundradets störste jurister, Ihering. På den tiden — för 25 år sedan — voro i detta afseende helt andra och bedröfliga förhållanden rådande. Åberopades nödvärn, betraktades detta som en »invändning», som skulle styrkas efter samma måttstock, som följdes i fråga om andra invändningar, med fullt bevis, och excess i nödvärn var så godt som alltid straffbar.

Jag vågar påstå, att förhållandena nu äro högst väsentligt ändrade. Äfven jag tror mig hafva någon kännedom, någon öfverblick af domstolspraxis i vårt land. I det hela taget, i stort sedt är den tillfredsställande; det kan till och med, efter min uppfattning, sägas någon gång röjas benägenhet att gå något för långt i den andra riktningen. Man får icke slå öfver heller åt det hållet. Det är behöfligt och nyttigt, att lagen har något stadgande, som gör, att både en gevaldiger, som har att bevaka fångar, och den, som har att afvärja ett angrepp på sin person eller sin egendom, drifves till att betänka sig något, innan han griper till revolvern eller eljest tillfogar en skada, som kanske blir obotlig. Anser man det nyttigt, att det finnes en sådan bestämmelse, måste man också hålla på, att lagen skall bestraffa excess i nödvärn, när tillfälle till betänkande fans. Men om man gillar denna regel, måste man åt domstolen öfverlemna att efter omständigheterna bedöma, om och i hvad mån straffet för excess i nödvärn må nedsättas eller bortfalla. Här för kan *lagen* icke gifva någon närmare ledning, än den gör. Och det är klart, att man icke af ett kortfattadt referat, äfven om det är opartiskt och omsorgsfullt, kan bilda sig ett fullt säkert omdöme, huruvida domstolen i detta afseende dömt rätt eller icke, och öfver dess domslut bryta stafven. En hvar förstår, att frågan, huruvida och i hvad

mån våldet var större, än nöden kräfde, och om gerningsmannen bort kunna besinna sig eller icke, hör till de allra finaste bevisfrågor, till de allra ömtåligaste omdömesfrågor, som kunna ställas på en domare. Det är därför också alldeles naturligt, att, trots det att lagen är god och trots det att domaren i det hela taget har en riktig uppfattning af nödvärnsrättens utsträckning, det i ett visst gifvet fall *kan* gå så, att den ene domaren säger: »när jag sammanlägger alla omständigheter, som föreligga i målet, så måste jag anse, att denne man öfverskridit sin nödvärnsrätt», under det att den andre domaren säger: »nej, det har han icke». Det finnes och måste finnas så mycket subjektivt i detta, att jag vågar påstå, att ett kort referat aldrig kan gifva tillräcklig ledning för omdömet. Jag vill icke bestrida riktigheten af de referat, den ärade talaren lemnade, men jag vill påstå, att ett dylikt referat icke utgör en tillfredsställande grundval för att bedöma, huruvida det föreliggande fallet var rätt jugeradt eller icke. Det var för öfrigt glädjande att nyss erfara, att ett af de refererade fallen ligger före år 1890 och således icke har någon betydelse för den föreliggande frågan. För min egen personliga del tror jag mig icke vara ansvarig för något af de beslut, som talaren framdrog. Deremot står jag såsom ansvarig för det utslag, motionären i frågan lagt till grund för sin framställning; men jag byser verkligen den tillförsigt, att detta domslut hvilat på en riktig uppskattning af nödvärnsrätten och att äfven tagits behörig hänsyn till omständigheterna i det då föreliggande fallet. Lagutskottet har också genom sin analys visat, huru ofullständigt motionärens återgifvande varit och huru vanskligt det är att bygga på dylika referat.

Jag sade, att det var en punkt i lagutskottets betänkande, som icke fnllt tillfredsstälde mig. Denna punkt är nyss berörd af herr Trygger. Det är frågan om bevisningen angående nödvärn; der kommer man till hvad jag tror vara sjelfva hjertpunkten af frågan. Fordrar man, att en person, som befinnes hafva på tu man hand utöfvat våld mot en annan, skall *bevisa* hvad som passerat, innan han utöfvade våldet, bevisa, att han blef anfallen och hurudant angreppet var, fordrar man, att han skall bevisa ens någonting dervidlag, så kan man säga, att nödvärnsrätten väl finnes på papperet, men icke i verkligheten. Der låg också den väsentligaste bristen i den äldre uppfattningen och rättstillämpningen. Ty, såsom herr Trygger riktigt utvecklade, nödvärnet skall icke bevisas. Brottet är icke begånget, med mindre det begåtts utan nödvärn. Uppgifver den, som tillfogat annan en skada, att han gjort det i nödvärn, så har domstolen att taga i öfvervägande allt, som är känt i målet. Är det då utredt, huru det gått till, så är allt godt och väl, det gäller då blott att bedöma detta. Men finnas inga vittnen, finnes ingen direkt upplysning, huru det gått till, då anser åtminstone jag — och jag vågar tro, att samma mening skall göra sig gällande i högsta domstolen — att man har att undersöka, huruvida uppgiften, att gerningsmannen handlat i nödvärn, med afseende på alla om-

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

Ifrågasatt utsträckning af nödvärnsrätten.
(Forts.)

ständigheterna i målet ter sig såsom rimlig eller icke; finner man då uppgiften icke vara blottad på rimlighet, äfven om den icke har något positivt stöd, så bör mannen icke fällas. Jag kan icke säga annat, än att uppgiften får gälla, när icke omständigheterna föranleda ett motsatt antagande. Man bör således icke fordra *bevisning* om nödvärn, icke ens i den mildare form, lagutskottet synes förut-sätta.

Jag har, herr vice talman, naturligtvis icke något yrkande att göra; jag har endast önskat göra detta uttalande med afseende å det, som under diskussionen förekommit.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Ifrågasatta lagbestämmelser mot spioneri.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 27 sistlidne februari och den 1 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion om utfärdande af lagbestämmelser mot spioneri.

Herr Ljungberg: Vi stå för närvarande i begrepp att underkasta oss oerhörda uppoffringar för att bevara vår sjelfständighet, men samtidigt låta vi spejare af främmande nationalitet genomströfva alla vinklar och vrår af vårt land för att anskaffa underrättelser, som kunna underlätta en eventuel invasion. Deri ligger synbarligen en stor motsägelse. Det tvifvel, man förut möjligen haft i fråga om karakteren af herrar sågfilares uppträdande, torde väl nu vara försvunnet. Man är fullkomligt öfvertygad, att något ligger bakom, och det vore oförlåtligt att låta detta kunskaperi saklöst fortgå, sedan dessa sågfilare sjelfva avslöjat sig. Ur den grå kappan ser man alltför ofta framträda en officer eller en underofficer, anvisar man dem att söka arbete på något ställe, skratta de deråt och gå en helt annan väg, och det har händt, att man under den anlagda bondkostymen sett framträda en af de allra skickligaste fäktmästare, som, sedan han anmodat en soldat, öfvad i bajonettfäktning, att gå löst på honom, kunnat med ett vanligt vedträd i handen ej blott värna sig mot angreppet, utan äfven kasta den anfallandes gevär på golfvet.

Under sådana förhållanden måste man vara mycket trankil och liknöjd om landets säkerhet, när man låter sådana mystiska personer stryka omkring öfver allt i landet; och man frågar sig: hvad gör vår nation, hvad gör vår regering? Nationen ser med sitt nedärfda, tillitsfulla förtroende upp till regeringen, men denna sitter stum, kall och obeslutsam. Hon tyckes hafva glömt, att det icke är med *undfallenhet* och *artigheter*, utan genom *kraft* och *sjelfkänsla*, som man gör sig respekterad af främmande nationer. Och våra myndigheter i landsorten, hvad ser man från deras sida? Man skulle icke kunna tro, att 1855 års instruktion för landshöfdingarne

ännu är gällande, ty dess 9:de § innehåller, att, »om något skulle förehafvas, som antingen innefattar stämpling emot riket, kongl. huset, rikets ständer eller grundlagar eller i annan måtto är för landsfriden menligt — åligger det konungens befallningshafvande att icke allenast sådant med all möjlig skyndsamhet hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäla, utan ock, till afvärande deraf och de brottsliges befordrande till laga ansvar, vidtaga alla de åtgärder, som omständigheterna påkalla»; och i 10:de § finnes ytterligare stadgadt, att »Konungens befallningshafvande utförvar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hafva omsorgsfull vårdnad derå, att allmän ordning och *säkerhet* upprätthållas, samt, i händelse häremot brytes, vidtaga erforderliga åtgärder». Man har likväl icke förmärkt den minsta åtgärd i ty fall från vederbörandes sida i orterna. Huru man skall förklara denna otillbörliga underlåtenhet, är mig obegripligt, men derom är jag öfvertygad, att, om ännu en Treffenberg eller en Erik Sparre lefvat, skulle de nog inom sina respektive län ha gjort rent hus för dessa kunskapare.

Ifrågasatta lagbestämmelser mot spioneri.
(Forts.)

Under denna sorglöshet å regeringens och myndigheternas sida, hvart skall nationen, orolig och bekymrad, vända sig? Den vänder sig då med förtroende, såsom en sista resurs, till *representationen*; och jag var öfvertygad, att, i följd af den allmänna oro och bestörtning, som här i landet rådt och råder öfver de säregna företeelser, som jag påpekat, många skulle skynda sig att vädja till Riksdagen för vidtagande af åtgärder i detta afseende. Besynnerligt nog, och likasom om denna okloka skuggrädsla gripit äfven representationen, förmärktes ingen rörelse der inom i detta syfte, förrän jag, upprörd af regeringens overksamhet och det allmänna missnöjet deröfver, fann mig nödsakad att väcka en motion i ämnet. Jag kunde då verkligen icke föreställa mig, att lagutskottet skulle så lättvindigt behandla en motion, som gälde landets säkerhet, och än mindre att icke en enda af utskottets sexton ledamöter skulle så vidt tillbakavisa vissa inflytelser, att han kunde reservera sig mot majoritetens beslut. Och hvilka skäl är det, som lagutskottet anfört? Jo, de inskränka sig dertill, att Kongl. Maj:t redan »får antagas hafva sin uppmärksamhet fäst å detta ämne». Ja, det bör man väl kunna antaga, då nu i snart två år knappast talats om annat än detta, men frågan är, hvad denna »uppmärksamhet» gifvit och skall gifva för resultat! Utskottet säger vidare, att det icke inkommit något kongl. förslag i ämnet till Riksdagen och att det icke borde göras något åt saken på grund af enskild motion. Men under sådana förhållanden, som här äro för handen, då regeringen med en oförliknelig tolerans upptager de mest ogenerade kunskaperier, tror jag icke, att man har att vänta någon kongl. *proposition*. Jag vill tillägga, att deri kan regeringen möjligen ha rätt, då hon nemligen med mindre uppseende kan sjelf befria landet från dessa närgångna främlingar, men den har icke rätt deruti, att hon äfven underlåter alla åtgärder, deri Riksdagens medverkan icke erfordras.

*Ifrågasatta
lagbestäm-
melser mot
spioneri.*

(Forts.)

Vid det förhållande emellertid, att inga som helst åtgärder vidtagits från regeringens sida, är det ju största skäl för *representationen* att framträda, särskildt därför att ett utlåtande från Riksdagen innefattar två för land och rike viktiga saker, nemligen dels en *erinran* till regeringen att göra något och dels ett *stöd* för henne härvid. Ty om man nu skall vara så grannlaga, att man, i olikhet med andra nationer, skall, till och med när fråga är om statens säkerhet, icke våga tänka allenast på sitt eget lands intresse, faller det sig naturligtvis lättare för regeringen att vidtaga åtgärder af denna art, om därför finnes stöd i ett uttalande från Riksdagen.

För öfrigt ber jag herrarne betänka, att om ni lemna å sido denna klagan från nationen och denna framställning inom Riksdagen, skall följden blifva den, att ju mera vi närma oss tidernas fullbordan, dess mera skall landet blifva öfversvämmadt af spejare, kanske icke blott från en magt, utan äfven från andra; och till slut skola alla våra försvarsanstalter, landstigningspunkter och kommunikationer vara så väl kända för utlandet, att det knappast kan löna sig för oss att aflossa ett skott, emedan vi ha sjelfva förlamat vår motståndskraft. Vi äro besegrade redan på förhand.

Derför vill jag nu taga mig friheten hemställa, att frågan återremitteras till lagutskottet, på det utskottet måtte komma i tillfälle att taga saken i förnyadt öfvervägande och att redigera en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med hemställan om utfärdande af en spionlag — detta således i öfverensstämmelse med det i min motion framlagda andra alternativet.

Grefve Douglas: Herr vice talman, mina herrar! Våra politiska vanor skilja sig i många afseenden från utlandets, och orsaken härtill ligger helt naturligt deri, att de från början växt upp på fullt sjelfständigt grund. Jemför man dem till exempel med Englands eller Tysklands parlament, skall man, bland annat, genast lägga märke till, att den stränga partidisciplin, hvilken der möjliggör för ett partis förtroendemän att utöfva ett visst inflytande öfver de motioner, hvilka af partiets ledamöter frambäras, eller äfven öfver de yttranden i viktiga politiska ämnen, hvilka af partiets ledamöter fällas — att en sådan partidisciplin icke hos oss eger någon motsvarighet. Huruvida detta nu är till skada eller till gagn för det politiska arbetet, derom vill jag icke yttra mig; jag har endast velat konstatera, att så är förhållandet.

Jag bör dock tillägga, att jag beklagar, att den ärade motionären i sin motion icke ansett sig kunna undvara ord och talesätt, hvilka måste kännas sårande för en grannstat, med hvilken vi lefva i det bästa samförstånd.

Hvad nu den af motionären föreslagna lagstiftningen angår, så kan jag icke annat än finna, att den för ögonblicket är obehöflig. Den franska spionlagen med allt hvad den medfört är visst icke för oss något eftersträfvansvärdt; och äfven vår germanske grannes

inom alla områden synnerligen väl försedda förråd af polis-föreskrifter bör, enligt mitt förmenande, icke uppställas såsom något mönster för oss.

Vi hafva nyss slutat en debatt om nödvärn. Jag hyser den öfvertygelsen, att regeringen med de magtmedel, som stå till dess disposition i och för nödvärn mot spioneri, eger fullt tillräckliga medel för vinnande af de ändamål, den anser nödiga. Rättigheten att när som helst, utan dom och ransakning och utan något slags ursäkt eller förklaring till utländsk magt, ögonblickligen ur landet utvisa hvarje utlänning, hvilken på ett eller annat sätt gjort sig misshaglig, denna rättighet synes mig just i ett fall som detta, der det ju ofta är svårt att i bevis föra, att spioneri egt rum, vara synnerligen lämplig för ändamålet.

Jag är å andra sidan öfvertygad, att, om regeringen skulle finna, att de medel, som stå till dess disposition, icke äro tillräckliga — jag är förvissad, säger jag, att regeringen i sådant fall själf kommer att vända sig till Riksdagen med begäran om en lagstiftning i frågan. Men då för ögonblicket denna lagstiftning icke synes mig af behovet påkallad, får jag, herr vice talman, hemställa om afslag å motionen.

Medan jag har ordet, ber jag dock att få tillägga en sak, som synes mig stå i ett visst samband med den förevarande, och återkommer då till min utgångspunkt, nemligen våra parlamentariska vanor. När i utländska parlament frågor förbehållas, hvilka afse landt- eller sjöförsvaret, bruka dessa frågor i sina detaljer föreläggas endast de kommissioner eller utskott, hvilka hafva att behandla dem; Riksdagen eller parlamentet i dess helhet får nästan aldrig några detaljerade underrättelser och beräkningar sig förelagda, utan har det förtroendet för sitt utskott att lita på dess pröfning af de meddelanden, som i förtrolighet lemnas utskottet. Hos oss förekommer visserligen, att statsutskottet får vissa meddelanden, hvilka ej komma längre, men i allmänhet eger hos oss den största publicitet rum i afseende å alla ärenden, hvilka röra landt- eller sjöförsvaret. När det är fråga om ett nytt gevär eller en ny kanon, lemnas de mest detaljerade upplysningar i detta afseende. Utomlands åter ser man, att en adopterad gevärs- eller kanonmodell kan vara antagen i en stor armé på många hundra tusen man, utan att allmänheten ännu vet, huru denna modell egentligen är konstruerad. Denna stora sorglöshet, som af oss visas, denna fordran, som småningom utvecklats i våra parlamentariska vanor att få allt sig förelagdt in i den minsta detalj, är enligt mitt förmenande ett stort och farligt fel. Jag vill anföra ett exempel, om hvilket jag dock genast från början ber att få nämna, att jag anser saken uteslutande bero på sorglöshet.

Några månader före förra Riksdagens början skickades till samtliga ledamöter af Riksdagen befästningskomiténs betänkande — icke hela betänkandet, men dock allra största delen. Betänkandet till-

*Ifrågasatta
lagbestäm-
melser mot
spioneri.*

(Forts.)

*Ifrågasatta
lagbestäm-
melser mot
spioneri.
(Forts.)*

sändes ledamöterna i försegladt konvolut och med skriftlig anhållan från landtförsvarsdepartementet att endast använda det till eget bruk och att efter Riksdagens slut återställa det till landtförsvarsdepartementet. Nå väl, af detta betänkande, som dock af landtförsvarsdepartementet ansetts icke böra komma till allmänhetens kännedom och som icke heller finnes att köpa — af detta betänkande äro i detta ögonblick 227 exemplar ännu icke återlemnade. Hvarf hafva dessa exemplar tagit vägen? De ligga naturligtvis gömda i de högar af riksdagstryck, som hvarje år hopa sig. De blifva bortglömda och de kunna — det kan man tryggt säga — förr eller senare komma i obehöriga händer. Detta är nu blott ett af de många bevisen på den sorglöshet, som tyvärr hos oss förefinnes.

Jag vill tillägga, att äfven pressen vid sin äflan att meddela allmänheten alla möjliga nyheter gör sig skyldig till samma sak, i det att den meddelar allt, som den på ett eller annat sätt kan åtkomma.

Det är inom dessa områden, mina herrar, som jag anser en rättelse vara mycket mera af behofvet påkallad än inom det område, som af motionären afses. Jag anhåller om afslag å motionen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim: Herr vice talman, mina herrar! Jag ber att få strax från början uttala, att Kongl. Maj:ts regering anser sig icke behöfva antagandet af en spionerilag. Det har naturligtvis varit föremål för regeringens öfvervägande, när en sådan motion kom fram, huruvida det skulle vara önskvärdt att hafva bestämmelser motsvarande dem, som citerats från den franska och tyska lagstiftningen. Kongl. Maj:ts regering har kommit till den bestämda och fulla öfvertygelsen, att sådant icke är behöfligt och icke är önskvärdt. Regeringen tror sig besitta tillräckliga medel för att beifra missbruk, om sådana skulle förekomma.

Jag vill dertill också lägga, att de beskyllningar för — jag tror jag kan säga så — dels likgiltighet, dels rädsla, som legat i motionärens anförande, icke äro grundade. Regeringen saknar hvarken mod, ej heller har den försummat sin pligt att undersöka hvad som bort undersökas. Detta har skett i mycket omfattande skala. Det finnes väl knappast något län i riket, der icke sådana undersökningar gjorts. Resultatet af alla dessa undersökningar, verkställda af regeringens organ, är så försvinnande litet — jag vill säga så löjligt litet i förhållande till det myckna, som genom uttalanden man och man emellan och genom uttalanden i pressen skulle kunnat förväntas förefinnas, att jag icke behöfver tala om det.

Vi hafva den stora lyckan att sedan en lång följd af år, sedan många tiotal af år, lefva i fredliga förhållanden; och det har gång på gång icke blott såsom en tom fras, utan såsom uttryck för ett faktiskt förhållande, från tronen uttalats, att vi hafva vänskapliga förhållanden till alla främmande magter. Det är min fulla öfver-

tygelse, att dessa förhållanden komma att fortvara och att de, särskildt hvad angår våra grannländer, äfven utan någon svårighet skola kunna behållas. Sådana uttalanden ha skett gång på gång i sammanhang med förslag om försvarets stärkande. Deri ligger således ett bevis för, att Kongl. Maj:t, med all sin tilltro och förhoppning att kunna bevara freden, för såvidt den på vårt initiativ och vilja beror, icke anser sådant utesluta den absoluta *förpligtelsen* för den skandinaviska halföns båda folk att förbättra sitt försvar och bringa det till den punkt, att begge folken kunna med trygghet motse framtiden.

Det är under sådana förhållanden af betydelse — men alldeles särskildt i detta ögonhlick, då den svenska Riksdagen ju står inför nödvändigheten att fatta viktiga beslut i afseende å sitt försvar — att bevara sin fulla sinnesro, och det kan icke vara önskvärdt, att behandlingen af en sådan fråga företages under trycket af en konstlad oro. Beslutet bör — jag antager, att jag i denna punkten skall finna medhåll från alla håll här i kammaren — beslutet bör fattas under full medvetenhet om hvad det gäller, icke mer och icke mindre, men i synnerhet under full känsla af att fosterlandets intressen hafva rätt att begära offer af nationen, eventualiteterna må blifva hvilka som helst.

De politiska förhållandena i stort äro sedan tider tillbaka och komma väl under tider framåt att vara sådana, att hvarje folk behöfver tänka på hvad som kan bryta dess lugn. För oss finnes emellertid alltid den stora fördelen, att nationen har bestämdt medvetande om, att den icke vill något annat folk ondt. Den önskar lefva icke blott i allmänna fredliga förhållanden, utan i goda förhållanden till andra folk. Med grannländerna vilja vi hafva utvidgade förbindelser, utvidgad omsättning; hvad angår längre bort belägna länder, vilja vi likaledes om möjligt utvidga våra handelsförbindelser, våra afsättningstillfällen. Men för eventualiteter, som kunna uppkomma oberoende af vår vilja, hafva vi *rätt och pligt* att skaffa oss det skydd, som behöfves. Sedd ur denna synpunkt, får vår försvarsfråga sin rätta karakter, och ur denna synpunkt kan också och bör Riksdagen med fullt förtroende gå till dess behandling. Jag ber att dertill få lägga: med fullt förtroende för att regeringen skall vidtaga och icke tveka att begära Riksdagens medverkan för att vidtaga de åtgärder, som kunna behöfas, *om och när* de behöfas.

Herr Benedicks: Herr vice talman, mina herrar! Efter det tal, som vi alldeles nyss hört, vill jag för min del lugna mig med afseende å de farhågor, som man och man emellan i Sverige sedan ett par år uttalats. Men det är också endast under den förutsättningen, att regeringen behörigen beaktar alla förhållanden, äfven sådana, som af de båda derförut uppträdande talarne framhållits, som jag skulle kunna lugna mig. Ty onekligen hafva här för-

*Ifrågasatta
lagbestäm-
melser mot
spioneri.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
lagbestäm-
melser mot
spioneri.*

(Forts.)

hållanden förekommit, som kräfva den allra största uppmärksamhet utaf hvarje svensk, som vill vara försiktig och vill, att alla de förhållanden, som kunna inverka på rikets säkerhet, iakttagas.

Det säges, att vi lefva i de bästa förhållanden till andra magter, och derom är jag öfvertygad. Men jag vill påminna om, att i slutet af juni månad år 1870 yttrades i Paris af den franske premierministern — jag erinrar mig nu icke precis ordalagen — att det sällan varit så lugnt och så molnfritt för Frankrike som då. Jag skulle för min del önska, att uttalandena i denna riktning icke behöfde få i Sverige tagas annorlunda och att de icke må blifva ett sådant omen som *då* för Frankrike, när knappt fjorton dagar derefter en krigsförklaring gick från detta land till Tyskland.

Det yttrades, att innebörden af hvad man fått reda på vore nästan ingen; jag tror orden föllo, att det var löjligt litet. Vål vore, om det verkligen så förhölle sig. De, som vederbör, de, som nu magten hafva, deras skyldighet är dervidlag att iakttaga all den rätt, all den försigtighet, men äfven allt det *mod*, som är af nöden. Att vi icke skulle vilja gifva anledning till något slags fredsbrott med den ena eller den andra magten, det är en sak, som jag tror icke behöfver upprepas; men å andra sidan, när förhållanden inträda, som tydligt påminna om föregående förhållanden, då sådana försök, som här åsyftas, omedelbart efterföljts af ett för oss så olycksdigert krig — då hör det till, jag kan nästan säga, mer än vanligt lugn för att kunna upptaga dessa förhållanden så, som om de egentligen icke skulle röra oss alls.

Det är under förhoppning, att regeringen visar de egenskaper, jag nu framhållit, som jag afhåller mig från att göra något yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare derpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 26 och 27 nästlidne månad bordlagda memorial n:o 6, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Malmö, Karlstad, Luleå och Mariestad, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr *Jehander* afgaf en motion, n:o 35, angående skrifvelse till Konungen i fråga om inskränkning af rätten till utskänkning å lägerplatser af vin och starkare maltdrycker.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter fiskaren Hans Martin Larssons i Klätta aflidna hustru Anna Larsson, född Alfsdotter;

2:o) angående indragning till statsverket af den från den så kallade bergsfrälsejorden i Kopparbergs län utgående tågtekarslärantan; och

3:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt landskanslisten i Stockholms län F. Kjerrman.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Fröberg* under fjorton dagar från den 7 innevarande månad.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 1,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne månad.

Vid föredragning af herr *Jehanders* den 2 i denna månad väckta och då bordlagda motion, n:o 35, angående skrifvelse till Konungen i fråga om inskränkning af rätten till utskänkning å lägerplatser af vin och starkare maltdrycker, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, bevillningsutskottets den 2 innevarande månad bordlagda betänkanden n:is 13—15, äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 22.

Herr af *Burén* aflemnade en motion, n:o 36, angående dag-aflöning för arméns officerare m. fl. efter ny härordnings införande.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades friherre *Sparre* under tolf dagar från och med den 9 innevarande mars.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.